

Ze Sociálního ústavu Československé republiky.

»O sociálních stránkách zločinnosti« přednášel 12. prosince 1929 v Sociálním ústavě Československé republiky min. rada z ministerstva spravedlnosti dr. Lány. V úvodu své přednášky pravil řečník, že zločinnost je vlastně korelátem právního řádu. Názor na ni se během doby měnil. Dnes není to již pouze otázka policejní a trestní, nýbrž otázka zločinnosti je otázkou sociologickou, mravní a etickou, je palčivou otázkou dnešní občanské kultury. Dnes nejedná se pouze o vypátrání a potrestání zločince, nýbrž o zjištění, proč se stal zločincem, tedy o řešení otázky, kde nutno hledat kořeny zločinnosti a jakým způsobem ji možno odstraniti anebo zmírniti. Poplach o vzrůstu zločinnosti u nás je podle řečníka planý. Zločinnost u nás sice nestoupá početně, ale stoupá surovost a rafinovanost zločinců. Přednášející lituje, že náš tisk opustil svoje tradiční poslání informování a výchovné a že zejména určitá jeho část z důvodu sensačnosti a ziskuchtivosti tendenčně píše o zločinech a zločincích s úmyslem vydráždiť nejnižší pudby čtenářů a tato část tisku budí pak dojem, že zločinnost u nás neobyčejně vzrostla. Na základě statistiky konstatuje řečník, že ve státech se starší kulturou, se starší demokracií než u nás, je zločinnost větší. V další části své přednášky pravil řečník, že nikoli sociální poměry, nýbrž mravní a kulturní úpadek vedou lidi ke zločinnosti. V našich poměrech jsou při posuzování této otázky nápadny tři zevní okolnosti: 1. že největší počet zločinů (asi $\frac{1}{5}$) jsou zločiny majetkové, 2. že největší počet zločinců jsou lidé nemajetní, lidé bez kapitálu a 3. že u nás největší počet zločinců jsou lidé mladí ve věku od 16 do 26 let. Dva prvé znaky svádí k mylnému závěru, že zločinnost je u nás výsledkem nouze. Je však zjištěno, že zločinů spáchaných ze skutečné bídy je velmi málo. Větší počet zločinců z kruhu lidí nemajetných vysvětluje řečník tím, že na lidi sociálně slabé život klade krutější podmínky než na majetné a je proto povinností lidské společnosti tuto bezohlednou osudu korigovati, když již ji nelze úplně odstraniti.

Sociální slabost není hlavním důvodem zločinnosti, nýbrž snazším prostředím. Řečník dále uvedl, že nelze sice podceňovati význam sociálních vlivů na zločinnost, že však nelze také přezírat vlastní příčiny její, totiž mravní a kulturní méněcennost. Musíme se starati o to, aby vlivy sociální nestaly se vhodným prostředím pro zločinnost. Jediným lékem proti zločinnosti je podle přednášejícího dobrá výchova. Nutno zvýšiti péči o dítě. V prvé řadě třeba se postarati, aby kázeň v rodině byla znovu zavedena a tam, kde rodiče o děti se nestarají, ať již z jakýchkoli důvodů, anebo nemohou se starati, protože oba jsou po celý den zaměstnáni, tam musí o péči a výchovu dětí starati se veřejnost a zamezit tak zkáze dětí. Pokud jde o výchovu dětí ve škole, zdůrazňuje řečník, že naše školy na tuto výchovu nestačí, protože jednotlivým učitelům je svěřen velký počet dětí. Přednášející dovozuje proto, že musíme svoje školství v tom směru doplniti a praví, že lépe je investovati miliony do škol a učitelů než do četníků a kriminálů. Protože pak u nás z důvodů sociálních a hospodářských přicházejí do praktického života již neinformovaní a nezkušení mladí lidé ve 14 letech, je nutno pečovati o jejich mravní a kulturní výchovu. Poslání to koná sice řada dobrovolných institucí, ale chybí tu jednotná linie a povinnost této výchovy. Také po této stránce nutno přikročiti ihned k nápravě. Povinná lidovýchova (po-

kračující školství) mohla by tu hodně prospět. Řečník dále uvedl, že náš občanský život je špatným vychovatelem. Žurnalistika, biografy, zábavní místnosti, to vše má špatný vliv na mravní výchovu dorůstající mládeže. Vedle sociální slabosti je to noc a alkohol, které jsou pařeništěm zločinnosti, a proto přimlouvá se přednášející za dřívější povinné uzavírání výčepních a zábavních místností. Ke konci své přednášky upozornil řečník, že u nás není porozumění pro péči o děti zločinců a o péči o propuštěné zločince a zdůrazňuje, že nedostatek této péče nebo nemožnost propuštěných zločinců uchytit se v řádném zaměstnání vrhá děti zločinců i propuštěné zločince v náruč zločinnosti.

Dne 16. ledna t. r. konala se v Sociálním ústavě druhá přednáška min. rady dr. Lányho na téma **»O sociálních zřetelích při výkonu trestu«**. Přednášku svoji doprovázel řečník světelnými obrazy a posluchačům předložil k nahlédnutí obsažná alba obrázků z předních našich trestnic. Proti názoru krajních deterministů, kteří odmítají osobní odpovědnost, zdůraznil přednášející mravní cenu osobní odpovědnosti, bez níž by neobstál ani společenský a právní řád. Proti názoru, že humanita připouští trest jen jako polepšení a ne jako utrpení, uvedl, že humanita nesmí být slabostí, nýbrž silou, která je s to, aby i trestem vynutila poslušnost těch, kdo by její společenský řád rušili. Utrpení je podstatnou složkou v pojmu trestu a bez utrpení trest by nebyl trestem. Od surového barbarství starých dob vyvíjel se trest do dnešní doby tak, aby člověka nenichl ani tělesně ani duševně, naopak spojuje se s výchovnou snahou sociální a kulturní. Jen ten trest a jeho výkon jest spravedlivý, který vyhovuje mravním a sociálním požadavkům doby. Je nesnadný problém správně určití poměr utrpení a výchovných vlivů ve výkonu trestu. Stejný trest za stejný čin pro různé zločince je zcela různým trestem: pro jednoho strašným utrpením, pro jiného mrzutou epizodou, pro jiného třeba dobrodiním. Hlavní složky vězeňské výchovy jsou kázeň, práce a vliv kulturně mravní. Účinnost kázně záleží nejen na odborné, ale i na povahové kvalifikaci personálu. Pro velkou většinu trestanců znamená trest zlepšení živobytí úrovně, ačkoli v trestu mají jen to, čeho je nezbytně potřeba k zachování života a zdraví. Aby trest zůstal trestem, odnímají se jim všechny požitky, bez nichž lze se obejít, zejména kouření a alkohol. Přísně se rozdělují trestanci nejen podle pohlaví, ale i mladiství a starší, polepšitelní a nepolepšitelní.

V zájmu kázně je naléhavě potřeba upravit trestnice tak, aby po společné denní práci každý trestanec mohl být na dobu odpočinku a na noc izolován. Je chyba, že se náklad na to odpírá: má to v zájmu, že trestnice leckdy se stávají školou zločinnosti. Práce má úkol výchovný, dále sociální, aby trestance připravila pro život na svobodě, a konečně i fiskální, aby prací byl alespoň zčásti uhrazen náklad výkonu trestu. V řemeslných pracích se dbá, aby živnostníci neměli důvodu k stížnostem na konkurenci, ale je třeba zrušit § 14. lit. b) živn. řádu, který brání, aby se trestanci mohli pravoplatně v trestu řemeslu vyučit. Zatím aspoň v obou ústavech pro mladistvé jsou živnostenské pokračovací školy se řemeslnou výukou. Mzda se platí státu a trestanec dostává odstupňovanou pracovní odměnu, jež tvoří z polovice povinnou úsporu, která se vydá při propuštění. Trestanci odcházejí z dlouhých trestů i s úsporami daleko přes 1000 Kč. V cizině pracují trestanci průměrně 10 hodin i více — u nás ani ne celých 8 hodin, protože by jinak byla příliš prodlužována služba dozorců. Náprava by se zjedнала večerní prací v celách, aby trestanci 5 a půlhodinového večerního odpočinku nepoužívali k neplechám. Podle možnosti jsou trestanci zaměstnáni také zemědělskými pracemi. Hrubý náklad denní na jednoho trestance činí prů-

měrně 26 Kč, z čehož stát doplácí Kč 14.45, ostatek je uhrazen výnosem vězeňské práce a vězeňského hospodářství. Znojemská věznice vydělává venkovskou prací víc, než činí celý náklad na ni. O kulturně mravní výchovu vězňů pečují hlavně lékař, učitel a duchovní. Lékaři konají vězňům také přednášky z oboru hygieny. Vzdělání slouží škola, přednášky (někdy se světelnými obrazy), obsáhlá knihovna a vězeňský časopis, který vychází týdně a má také stálou rubriku »služby a práce«. Důležitý význam má pěstování hudby a zpěvu. Uvažuje se o přeměně mírovské trestnice na ústav pro trvale choré a invalidní vězně, k čemuž směřuje také osnova nového trestního zákona. Péče o propuštěné trestance potřebuje většího porozumění a účasti občanstva. R. 1928 bylo v 18 našich spolecích pro péči o propuštěné trestance celkem 7849 členů; žádost o podporu podalo 1577 trestanců (r. 1927 bylo jich 1874) a podporu obdrželo 995 žadatelů (r. 1927 podpořeno 1486 osob), z čehož zaměstnání bylo zapotřebí jen v 9 (!) případech (r. 1927 jen v 5 případech). Co do počtu členů byl pražský spolek r. 1928 na desátém místě mezi 15 českými spolky.

Přednášející vypráví, jak trestanci před několika lety ve třech trestnicích vykonali sbírku na opuštěné nemanželské dítě a sebrali pro ně celkem asi — 4600 Kč; je to důkazem, že i kleslý a zlý člověk má v sobě dobrou jiskru, kterou je ale potřeba najít a dátí příležitost k lepšímu životu.

Ke konci schůze prohlásil předseda Sociálního ústavu posl. dr. Winter, že tato přednáška i před vánocemi p. dr. Lánym pronesená přednáška »O sociálních složkách zločinnosti« budou vydány tiskem a zaslány zájemcům a asi v polovici února bude o nich v Sociálním ústavě provedena debata.